

Udlændinge- og
Integrationsministeriet

God praksis på kurser i beskæftigelsesrettet dansk

Inspiration til undervisere på danskuddannelserne

Indholdsfortegnelse

Inspiration til undervisere på danskuddannelserne

1.0	At løfte til sprog gennem arbejde	4
	1.1 Kontekstrige læringsrum	4
	1.2 Problemløsningsbaseret undervisning	4
	1.3 Fag og sprog i samspil – et eksempel	5
2.0	Læringssyn og sprogsyn	8
	2.1 Et sociokognitivt læringssyn	8
	2.2 Et kommunikativt funktionelt sprogsyn	9
3.0	Undervisningsmål	10
	3.1 ISS Facility Service: Amager Psykiatriske Hospital, Vestegnens Sprog- og Kompetencecenter	10
	3.2 Arriva Roskilde, Roskilde Sprogcenter	11
4.0	Periodeplaner	12
	4.1 Tivoli, Københavns Sprogcenter	12
	4.2 Co-ro Food, Sprogcenter Nordsjælland	13
5.0	Aktivitetstyper	14
	5.1 Musikhuset i Århus, LærDansk Århus	14
	5.2 Skagen Fiskefabrik, AOF Hjørring Daghøjskole	15
	5.3 Tivoli, Københavns Sprogcenter	15
	5.4 Ålholmskolen, Sprogcenter Nordsjælland	16
	5.5 Skagerrak Fiskefabrik, AOF Hjørring Daghøjskole	16
	5.6 Deltagercentrerede aktiviteter	17
6.0	Materialer og opgaver	18
	6.1 Eksempel på mundtligt sprog	18

	6.2 Eksempel på skrevne tekster	18
	6.3 Amager Psykiatriske Hospital: Vestegnens Sprog- og Kompetencecenter.....	19
	6.4 Ålholmskolen, Sprogcenter Nordsjælland.....	19
	6.5 Eksempel: Forstå din lønseddel.....	20
	6.6 Eksempel: Støvsug opslagstavlen	20
7.0	Undervisningsdifferentiering	20
	7.1 En undervisning som både er udfordrende og støttende	21
8.0	Gæstelærere og tolke	22
	8.1 SP Moulding, Sprogcenter Midt	22
	8.2 Vikar-Snuseforløb til social- og sundhedsfagene, Roskilde Sprogcenter.....	23
9.0	Visitation, indgangstest og sluttet	23
	9.1 Ålholmskolen rengøring, Sprogcenter Nordsjælland	24
	9.2 Fra rengøringsinstruktion om inventarrensning fra ISS	25
10.0	Eksempel på analyse af en indgangstest	26
11.0	Eksempel på indgangstest	27
12.0	Eksempel på sammenligning af indgangs- og sluttet	28
13.0	Evaluering	29
	13.1 Christel Totalrensning, Lærdansk Sydvestjylland	29
	13.2 Arriva, Roskilde Sprogcenter	29
	13.3 Løbende evaluering	29
	13.4 Vikar-Snuseforløb til social- og sundhedsfagene, Roskilde Sprogcenter	30
	13.5 Evaluering med deltagerne	30

1.0 At løfte til sprog gennem arbejde

På beskæftigelsesrettede danskurser er der oplagte muligheder for at skabe læringsrige kontekster for kursisterne.

Danskundervisningen kan tage direkte afsæt i konkret og relevant praksis fra virksomheden, og der er rige muligheder for ideelle samspil mellem sprog og faglig praksis.

På beskæftigelsesrettede danskurser er der oplagte muligheder for at skabe læringsrige kontekster for kursisterne. Danskundervisningen kan tage direkte afsæt i konkret og relevant praksis fra virksomheden, og der er rige muligheder for ideelle samspil mellem sprog og faglig praksis.

De bedste muligheder for at udvikle sine danskkompetencer opnår man gennem en indholdsbarer, fagforankret andetsprogsundervisning, og ikke gennem en traditionelt tilrettelagt andetsprogsundervisning. Via et aktivt samspil mellem arbejdspraksis og sprogundervisning øges kursisternes adgang til at få opbygget velfungerende sprog, og sproget ydes de ypperste muligheder for at blive lært når det 'iklædes' fagligt relevante indhold.

Praksis er den ideelle løftestang til øgede kommunikative færdigheder, og med bedre og mere relevante sprogfærdigheder, forbedrer kursisten så også sine muligheder for at klare sig bedre på virksomheden. En praksisforankret undervisning igangsætter således en positiv spiral hvor fag løfter til sprog, og sprog til fag.

For at kunne fungere godt på sit arbejde har man brug for arbejdsrelevant sprog, og til at lette sproglæringen har man brug for at undervisningen tager afsæt i de indhold man kender til, og som man har brug for at sprogsætte på sit arbejde. Der er således et gensidig behov fag og sprog imellem. Faglig udvikling er afhængig af at kursisterne forstår det sprog faget formidles igennem; men sproglig udvikling foregår på sin side også bedst i en indholdsbarer andetsprogsundervisning der tager afsæt i arbejdsrelateret sprogbrug og arbejdsrelaterede emner og problemstillinger.

1.1 Kontekstrige læringsrum

En central faktor som kan bidrage til at bryde såvel faglige som sproglige barrierer, er når såvel den faglige som den sproglige læring foregår i kontekstrige multimodale læringsrum hvor der tilbydes mange kilder til forståelse. Jo flere kilder til forståelse der er i form af konkrete billedskabende eksempler, praktiske opgaver, værkstedsbaserede aktiviteter, billedmateriale, plancher, film, cases, desto bedre er chancerne for at man forstår hvad det er man har med at gøre, og dermed er vejen åben for læring.

1.2 Problemløsningsbaseret undervisning

Med udgangspunkt i en sociokognitiv læringsforståelse er et godt bud på en pædagogisk organisering af undervisningen at de faglige opgaver tilrettelægges som eksperimenterende, problemløsningsbaserede aktiviteter, hvor kursisterne individuelt og i fællesskab arbejder med faglige problemstillinger.

En undervisning der bygger på cases med forskellige praksisforankrede problemløsningsopgaver, rummer en række læringsmæssige fordele.

For det første er det motivationsskabende, og det er det dels fordi casen er sagsorienteret, konkret og praksisforankret til den faglige virkelighed man arbejder i. For det andet ligger der indbygget klare mål med de delopgaver man skal løse. Endelig er selve problemløsningsmomentet fremmede for nysgerrigheden.

For det andet fremmer case- og praksisbaserede problemløsningsopgaver muligheder for såvel faglig som sproglig læring, idet de er aktivitetsfremmende og skaber et nødvendigt grundlag for både faglig og sproglig afprøvning.

For sproglæringen er både processen og produktet væsentlig. I processen har man anledning til at finde ud af tingene – problemløse, afsøge, undersøge – indholdsmæssigt og sprogligt; og når man skal levere et produkt – mundtligt eller skriftligt – giver det anledning til at man gør sig umage – man laver om, prøver igen, knokler med formen, har fokus på detaljen. Alt sammen uundværlige ingredienser i en sproglæringsproces, hvor ikke mindst den målrettede, varierede gentagelse er guld værd for læringen.

Nøglefaktorer i den pædagogiske tilrettelæggelse er således at skabe rum for fælles refleksioner, muligheder for aktive hypotesedannelser og hypoteseafprøvninger gennem eksperimenterende, problembaserede arbejdsprocesser hvor aktiviteterne er lagt ud til dem der skal lære.

Vi skal se et eksempel på hvordan et tæt samspil mellem faglig og sproglig undervisning ser ud til at føre til gevinst for både den faglige og den sproglige dimension.

1.3 Fag og sprog i samspil – et eksempel

På et tværgående projekt mellem EUC Nordvestsjælland og Holbæk Sprogcenter (Bertelsen et al., 2007) etablerer man et tæt samarbejde mellem fagundervisningen og den fagrettede danskundervisning på et AMU-kursus i svejsning. Inden opstart laver sprogunderviseren grundige sprogbehovsanalyser, og i et tæt samarbejde med faglæreren finder de frem til hvilke aktivitetstyper der er centrale i kursusforløbet. Den fagrettede danskundervisning tilrettelægges med case- og problemløsningsbaserede arbejdsopgaver som er tæt forankrede i den fagundervisning der kører parallelt med danskundervisningen, og som kursisterne således har rige muligheder for at afprøve både fagligt og sprogligt.

I løbet af de ti dage svejsekurset varer, udvikler nogle af kursisterne deres sproglige kompetencer ganske bemærkelsesværdigt. De flytter sig sprogligt fra ikke at beherske fagsproget til at kunne anvende et bredt repertoire af fagspecialiseret sprog, og fra at levere indholdstunge ord uden syntaktisk indpakning udfolder de sig til ved afslutningssamtalen at kunne give ret detaljerede beskrivelser af en arbejdsproces i et udmærket syntaktiseret sprog. Nedenfor skal vi se et par eksempler på hvor meget der kan ske på få dage, hvis man giver de tosproggede kursister gode muligheder for at kombinere faglig læring med sproglæring.

I første spalte er der klip fra en samtale mellem sproglærer og en kursist efter kursisten har været på én dags individuel kompetencevurdering (IKV) på et svejsekursus, og i anden spalte er der klip fra den afsluttende samtale mellem kursist og sproglærer efter ti dages svejsekursus kombineret med den fagrettede danskundervisning.

Første samtale med kursist efter en dags IKV	Anden samtale med kursist efter 10 dage med faglig værkstedsundervisning og fagrettet danskundervisning
Lærer: Var den farlig?	K: Efter det vi tager sikkerhedstøj på fx briller eller svejseværk, lystæt tøj og skosikkerhed.
Kursist: Ja	
L: Hvorfor?	L: Sikkerhedssko
K: Fordi man kan klippe sine fingre.	
L: Er der andre ting med sikkerhed i den her opgave?	K: Sikkerhedssko og handsker.
L: Da du skulle svejse, hvad skulle du passe på?	
K: Tøj, hånd, handsker på, sikkerhedsskærmen – det er den der (peger på sit ansigt).	

I første samtale gør kursisten brug af en opremsning af substantiver (Tøj, hånd, handsker på, sikkerhedsskærmen) og en deiktisk beskrivelse (den der) hvor han peger på sit ansigt. Formentlig vil han sige noget med at han skal passe på at sætte sikkerhedsskærmen for ansigtet, men han magter kun at sprogsætte det ved hjælp af en sproglig 'udpegning' (det er den der) og en kropslig udpegning.

I anden samtale efter ti dages fag- og sprogundervisning har kursisten udvidet sit faglige ordforråd – han har fået sat fagsprog på sin svejseverden. Men ikke blot det; han er også i stand til at sætte fagsproget ind i en syntaktisk sammenhæng og at sprogsætte arbejdsprocessen – fx ved at angive en tidsrelation (efter det ...). Kombinationen af at have arbejdet med fag og sprog i tæt forening, har forårsaget at kursisten bruger et meget mere elaboreret sprog: der er flere fagspecifikke ord, men også en bedre syntaktisk iklædning.

I det følgende klip er denne tendens endnu tydeligere:

Første samtale med kursist efter en dags IKV	Anden samtale med kursist efter 10 dage med faglig værkstedsundervisning og fagrettet danskundervisning
L: Hvordan svejser man?	K:...og så kommer vi til svejsemaskinen – og så vi kigger på om der er tråd på og gas – altså om gasflasken den er tom eller fuld – hvis den er, gasflasken er tom så skifter vi den. Hvis der er ikke tråd, så vi slukker maskinen og åbner for maskinen..
K: Man skal først starte maskinen og så man skal lægge al ting klar	
L: Hvad for ting?	L: Rullen?
K: For eksempel først man starter maskinen, så åbner man den der gasflaske, så	K: Den der kasse..

åbner man den der – hvad hedder det?	
L: Tråden – hastigheden?	L: Nå, selve lemmen?
K: Ja, hastigheden og så begynder man at svejse.	
L: Man lægger to stykker metal op, hvad gør man så, for at de ikke rasler rundt?	K: Ja, så åbner man og tager den ud – den gamle og sætter en ny på – så man skal tage svejsepistolen, vi åbner gaskoppen..!
K: Man skal svejse lidt der – i midten og der til slut	L: Ja, man drejer den af som man tager den på – underligt!
L: Hvor langt skal der være imellem	K: ..og så tager man kontaktdysen af og så kører man den nye tråd ud – så tager man igen kontaktdysen på – og gaskoppen på igen. Så starter man maskinen og åbner den der – hvad hedder den? Volt! Den der har varmen og gas og tråden. Så prøver man at svejse –
K: 2-3 cm – mm.	

I dette klip viser kursisten at han efter ti dage er i stand til stort set på egen hånd at fortælle om forberedelser til svejseprocessen. Han giver en udførlig beskrivelse af denne arbejdsproces med et rigt varieret fagligt ordforråd afleveret i forholdsvis komplekse syntaktiske konstruktioner; fx et par betingelseskonstruktioner: "hvis den er, gasflasken er tom så skifter vi den og Hvis der er ikke tråd, så vi slukker maskinen og åbner for maskinen ..."

Er det den faglige viden kombineret med at han nu har adgang til et adækvat fagligt ordforråd, der trækker i sproget og også kalder på de mere komplekse sproglige konstruktioner? Givet er det: han ved hvad han taler om. I en grad så han uddyber sine informationer og sikrer at hans samtalepartner kan følge hans forklaringer: "og så vi kigger på om der er tråd på og gas – altså om gasflasken den er tom eller fuld". God sproglig ekvilibrisme. Et andet eksempel: "Ja, så åbner man og tager den ud – den gamle og sætter en ny på". Endelig mestrer han også at sprogsætte selve arbejdsprocessen – step by step.

I første samtale begrænser han sig til nogle få informationer. Han søger efter det førfaglige gråzoneord "hastigheden", og om selve svejsningen kan vi igen bemærke at han første gang forsøger at forklare sig ved hjælp af 'udpegende' deiktiske pronominer til trods for at han ikke har noget at pege på, da samtalen foregår ved et bord i et klasseværelse: "Man skal svejse lidt der – i midten og der til slut". I anden omgang klarer han at levere en kontekstafhængig sproglig procesgennemgang.

En bemærkelsesværdig sproglig elaborering i løbet af 10 dage!

Kilder

Lund, Karen (2009): "Dansk som andetsprog i ungdoms- og voksenuddannelserne – at lære sit fag gennem sit andetsprog". I Henrik Rander, Lis Boysen og Ole Goldbech: "En moderne voksendidaktik". Alinea s. 195-232.

Lund, Karen (2009): "Fokus på sprog" (kap. 3) og "Fokus på sproglæring og pædagogiske implikationer for undervisning" (kap. 4) i: Byram, Gregersen, Henriksen, Holmen, Lund,

Olsen and Stæhr: "Sprog fag i Forandring. Pædagogik og praksis". Forlaget Samfundslitteratur.

Bertelsen, Ellen, Karen Lund, Susanne Lodberg, Gert Palle Andersen, Michael Tødten og Caspar Christensen (2007): "Dansk som Andetsprog anvendt fleksibelt i AMU". Projekt-rapport og Manual. Tilgængelig i elektronisk form på www.emu.dk/voksenudd/amu

Lund, Karen, Ellen Bertelsen og Marianne Søgaard Sørensen (2006): "Muligheder og Barrierer - en undersøgelse af overgangen mellem sprogcentre og erhvervsrettede ud-dannelser". Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

2.0 Lærings syn og sprogsyn

Det teoretiske grundlag for de kerneområder som dette katalog om god praksis bygger på, er et sociokognitivt lærings syn og et kommunikativt funktionelt sprogsyn.

2.1 Et sociokognitivt lærings syn

Ifølge et sociokognitivt sproglærings syn foregår læring gennem aktiv deltagelse i sociale praksisfællesskaber og via kognitive problemløsningsprocesser. Læringsprocessen har således både en social og en kognitiv dimension.

Kursisterne får optimale muligheder for sproglæring når de løbende indgår i kreative problemløsningsprocesser. Det giver anledning til at eksperimentere med sproget. Det er også vigtigt at de får lejlighed til løbende at gentage de sproglige områder der skal læres, og at dette sker i varierede sproglige kontekster. Den varierede gentagelse bidrager til at automatisere de nye sproglige områder.

Netop problemløsningsmomentet er centralt i en sociokognitiv læringsforståelse, hvor de kontinuerede hypotesedannelses- og hypoteseafprøvningsprocesser driver læringsprocessen fremad.

En del af denne videnstilegnelse kan ske gennem ubevidste processer, men for en stor del vil det være nødvendigt at kursisterne har bevidst fokus på det der skal læres – hvad enten det drejer sig om faglig viden/kunnen eller sproglig viden/kunnen. Inden for sprogtilegnelse taler man om sproglig opmærksomhed som en forudsætning for læring.

Konsekvenserne af et sociokognitivt lærings syn er at man lærer bedst og mest i praksisfællesskaber hvor arbejdsopgaverne giver mulighed for fælles problemløsningsprojekter, og hvor hver enkelt har anledning til fokuseret faglig og sproglig opmærksomhed.

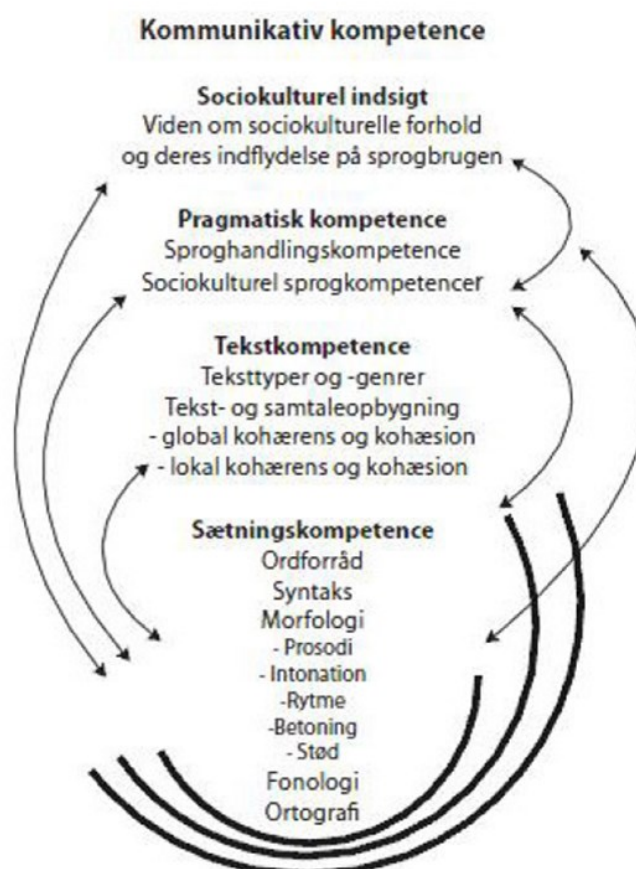
Når kreative problemløsningsopgaver og gentagelser i varierede kontekster sker i samarbejde med andre, får kursisterne de bedste muligheder for at lære med hinanden og af hinanden.

2.2 Et kommunikativt funktionelt sprogsyn

Ifølge et kommunikativt funktionelt sprogsyn er målet for sprogbrugerne at opnå brede sproglige kompetencer inden for alle de kommunikative niveauer som sproget dækker. Det er endvidere undervisningens mål at sigte mod at kursisterne opnår et flydende, komplekst og nuanceret sprog der sætter dem i stand til at interagere både mundtligt og skriftligt i et sprog der er afpasset efter de kommunikative hensigter man har, og som også er afpasset efter ens interaktionspartner og den situation man befinder sig i.

Som det fremgår af den kommunikative kompetencemodel nedenfor, består den kommunikative kompetence af mange komponenter – fra de mindste (lyd, bogstav, morfem) til de største (teksten, samtalen). Sproget er komplekst, og når vi kommunikerer, spiller alle disse sproglige niveauer og systemer sammen og påvirker hinanden indbyrdes – fra de mindste til de største.

Såvel det sociokognitive læringsyn som det kommunikative sprogsyn påvirker de valg man som underviser foretager mht. undervisningsplanlægning, undervisningstilrettelæggelse, undervisningsgennemførelse samt de metoder og teknikker man anvender til at afdække kursisters kommunikative kompetence og progression. Det samme gælder for de valg vi har foretaget her i dette katalog.

Figur 4. Kommunikativ kompetence

Kilde

Lund, Karen (2009): "Fokus på sprog" (kap. 3) og "Fokus på sproglæring og pædagogiske implikationer for undervisning" (kap. 4) i: Byram, Gregersen, Henriksen, Holmen, Lund, Olsen and Stæhr: Sprogfag i Forandring. Pædagogik og praksis. Forlaget Samfundslitteratur.

3.0 Undervisningsmål

God praksis for etablering af undervisningen er, at underviseren opstiller såvel langsigtede som kortsigtede mål og delmål for undervisningen.

Det er optimalt når disse mål bygger på en sammenkobling af de sprogbehov som underviserne har fundet frem til gennem sprogbehovsanalyser på de konkrete virksomheder og sammenholdt dem med de sprog- og vidensbehov der er blevet afdækket hos deltagerne via visitation og indgangstest.

Det er kombinationen af sprogbehovene på virksomheden og deltageres sprogbehov der er afsæt for at kunne opstille relevante mål og delmål samt planlægge undervisningsforløbet.

3.1 ISS Facility Service: Amager Psykiatriske Hospital, Vestegnens Sprog- og Kompetencecenter

Opstillede mål for gruppen:

"Formålet med danskundervisningen var, efter en sprogvurdering af medarbejderne / arbejdspladsen og efter drøftelser parterne imellem, defineret som:

- at fremme kommunikationen med øvrige personalegrupper på virksomheden
- at give de pågældende medarbejdere et sprogligt løft, så misforståelse undgås
- at gøre medarbejderne i stand til bedre at forstå og give besked, at forstå opslag og interne meddelelser fra ledelse og andre medarbejdergrupper
- generelt at bidrage til bedre integration på arbejdspladsen, arbejdsmarkedet og i det danske samfund."

Ud fra de overordnede mål kan underviser planlægge en nærmere undersøgelse af hvad de enkelte mål konkret indeholder på den pågældende arbejdsplads. Underviser opstiller en "dagsorden" for besøg på fx en virksomhed for at sikre at undersøgelsen dækker eksempler på konkrete sproglige og vidensmæssige behov på virksomheden i de givne arbejdsfunktioner:

3.0 Undervisningsmål

Eksempel på sproglige mål:

Tale / udtrykke

- Give almindelige beskeder
- Videregive information til kolleger direkte
- Stille opklarende spørgsmål: Typisk for at afklare 'ja, ja' situationer
- Omformulere, hvis NN ikke bliver forstået
- Gøre rede for et opstået problem
- Besvare spørgsmål fra andre medarbejdere m.v.
- Bidrage til pausesnak og andre sociale aktiviteter.

Eksempel på vidensmål:

Fagligt tog undervisningen udgangspunkt i arbejdspladsrelevante materialer og emner som:

- Rengøringsplaner
- Arbejdsplanlægning
- Hygiejne
- Bestillingssedler
- Sikkerhedsregulativer
- Andet.

Ud fra de overordnede mål udarbejder underviser i samarbejde med virksomheden de delmål, der skal arbejdes med i undervisningen. De opstilles på baggrund af sprogbehovsanalyser og det anbefales at undervisningsmålene er meget konkrete og forankrede i deltagernes arbejdsfunktioner.

3.2 Arriva Roskilde, Roskilde Sprogcenter

Uddrag af afrapporteringsskema:

Mundtlig kommunikation

- Chaufførparlør: nedskrevet og indtalt replikker under overskrifterne: ◦ i radioen med "Udkørsel"-kontoret
- i mikrofonen med passagererne: høflighed/handlekraftighed
- radiokontakt: fejlmeldinger og oplysninger om forsinkelser.
- kontakt med passagererne: Irettesættelser: Unge der har benene oppe, folk der ikke går tilbage i bussen, børn der løber rundt, folk der spiser og drikker, folk der er urolige, folk der beder om at et stoppested annonceres.
- dialoger vedrørende køb af billet.
- Ordforråd: fx nye gloser: "tilstødende", "refusion"
- Diskussion af: rollen som servicemedarbejder og socialpædagog, Movia og deres (anonyme) kontrolbesøg

Grammatik

- Korrekt brug af personlige pronominer ved tiltale af folk i bussen: fx "De må ikke rejse
- Modalverber
- S sammensatte ord
- Kortsvar: fx "Kører du til Glostrup" med reglerne for brug af "gør".
- Bøjning af verber
- Brug og bøjning af retningsadverbier
- Grammatikken på modersmål.

Udtale og fluency

- "problem" vokaler
- "ng", "r", "g" som i ege, ager, -strup, bjerg, enkeltlyd "h"
- Udtale af fx: gearkasse, garagen, bagdøren, pung, Roskilde, låse/lukke
- Fraser, som er deres egne – udtales i rigtig udgave: "Undskyld, du/I/De må ikke: rive aviser i stykker, sidde med benene oppe, rejse dig/jer/Dem før bussen stopper", "Lad være med at: rive aviserne i stykker, sidde med benene oppe" osv., "I skal købe billet, ellers må I stå af", "Den virker slet ikke", "Døren åbner/ stopknappen ringer af sig selv".
- Udtale af vejnavne på busruter og stoppestednavne.

4.0 Periodeplaner

På baggrund af de konkrete mål og delmål der er opstillet for undervisningsforløbet, skal der udarbejdes en periodeplan.

Periodeplanen har til formål at skabe overblik og gennemsigtighed for alle involverede parter i projektet: Deltagere, underviser, projektleder, virksomhed/jobcenter.

Periodeplanen skal være enkel og konkret. Periodeplanen tager normalt udgangspunkt i de fælles mål og delmål, men alt efter hvilken kursistgruppe der er tale om, kan den efter behov indeholde både fælles og differentierede mål, eksempelvis hvis det drejer sig om to faggrupper eller flere undergrupper med forskellige arbejdsfunktioner, eller for så vidt angår forskellige sproglige forudsætninger hos kursisterne.

4.1 Tivoli, Københavns Sprogcenter

Uddrag fra periodeplan:

Holdet

"Som bekendt er der en forholdsvis stor niveauspredning på holdet, men der er også en del fællesnævnerne som vi vil kunne arbejde med, og som alle vil kunne få et stort udbytte af.

4.0 Periodeplaner

Undervisningsplanen beskriver de fælles områder som de ansatte vil komme til at arbejde med.”

Uge 45

13. gang

- Alfabettræning
- Repetition af dialog 10
- Bestillingslisten
- Dialog 11
- Evt.: De stærkeste læsere får et referat med hjem til øvelse af forståelse og udtale – de andre opfordres til at få hjælp til det.

14. gang

- Alfabettræning
- Repetition af dialog 11
- Repetition af bestillingslisten
- Referat og samtale med udgangspunkt i hjemmearbejdet
- Dialog 12

Samtidig med at periodeplanen opstilles, skal man sikre en metode til at notere de justeringer og ændringer der altid forekommer når undervisningen er i gang. Det kan fx være i form af et skema hvor der er plads til ændringer, eller det kan have form af en logbog. At notere justeringer er også en god kilde til evaluering af forløbet.

4.2 Co-ro Food, Sprogcenter Nordsjælland

Dato	Planlagte aktiviteter	Justeringer
25. juni	Dialogarbejde Kursister rundviser underviser på virksomheden. Dagens tekst om virksomheden (kursister skriver teksten, underviser retter) Hjemmeopgave om pausesnak Dialogarbejde Lægebesøg faste vendinger (kursist ønske)	NB. Kan det lade sig gøre
6. august	Sikkerhed og hygiejne Hjemmeopgave om pausesnak Spørgsmål til kursister om der er noget de vil	

	have opsamlet den sidste gang	
--	-------------------------------	--

Logbog

En logbog kan medvirke til at sikre kontinuitet og sikre videregivelse af oplysninger om hvad der faktisk skete den pågældende undervisningsgang.

En elektronisk logbog er tilgængelig for de fleste undervisere. Det er god praksis at fastholde læringsmål og justeringer fra gang til gang for hver enkelt lærer, og dette er særlig vigtigt hvis der fx er to undervisere på forløbet.

Uddrag af logbog fra forløb for serviceassistenter hos ISS

0906 Checkede: "Jeg kan"-skemaerne og fik bekræftet at Tanja mente at alle (med en enkelt undtagelse) kan udfylde en feriededel rigtigt og overholde varslingsfristen. [...] Vi arbejdede intenst med telefonbeskeder om at ringe til Costline. Jeg havde lavet et par mønsterdialoger, som kursisterne først læste og gav ændringsforslag til. Dernæst arbejdede vi med hver enkelt replik med stor vægt på udtale, især tryk og pause, og vi talte om hvor vigtigt det er at tale langsomt og tydeligt i telefon. Til sidst spillede vi dialogerne med mig som "Costline", og de bad om at vi gentog det på torsdag. De fortalte at de altid havde prøvet at slippe for at ringe til Costline, men at de nu havde fået lidt mere mod på det."

5.0 Aktivitetstyper

God praksis er at gennemtænke tilrettelæggelsen af undervisningen, så flest mulige bliver mest muligt aktive.

Det er særdeles vigtigt i denne type undervisning, hvor forskellighed både mht. sprogbehov i forskellige arbejdsfunktioner og til niveau er et kendetegn.

Det er afgørende at gennemtænke, hvordan og hvorfor de valgte aktiviteter fremmer de specifikke læringsmål der er i fokus den pågældende dag.

5.1 Musikhuset i Århus, LærDansk Århus

Fra interview med underviser:

"Underviser skifter meget mellem undervisningsformer [...] Der er også indlagt skriftligt individuelt arbejde. Fordele ved det skriftlige arbejde er i flg. underviser at det fastholder noget af det de har været i gang med i timen. Det kan betyde at kursisterne reflekterer over hvad de har lært og lavet i timen.

Herudover går kursisterne ofte en tur eller to, hvor de på dansk diskuterer en problemstilling fra det daglige arbejde. Derefter fremlægger de samtalen for hele holdet. Fordele ved denne metode er iflg. underviser at kursisterne lærer hinanden bedre at kende.[...] Der har været en fælles udveksling, hvor de kan hjælpe hinanden. Det er en teknik der kan komme kursisterne til gode sprogligt senere hen både i det daglige og på arbejde.”

Det anbefales at forankre flest mulige aktiviteter i deltagernes konkrete jobsituationer. Det relevante arbejdssprog er i fokus både for deltagere i arbejde og for deltagere i jobtræning, og der er ofte muligheder for at tage fysiske repræsentationer ind i rummet, fx en rengøringsvogn.

5.2 Skagen Fiskefabrik, AOF Hjørring Daghøjskole

Uddrag af afrapporteringsskemaet:

”Der er primært fokus på at kunne forstå dansk og være i stand til at kommunikere på arbejdspladsen og kun i mindre omfang på at kunne læse og skrive dansk. På den måde lærer kursisterne at kunne agere i en given arbejdsituation og dermed blive i stand til at modtage ordrer, da det er arbejdsfaconen på fabrikken. Underviseren bruger i stor udstrækning rollespil, så kursisterne hurtigt lærer at agere korrekt i en given arbejdsituation – eksempelvis når de skal modtage en ordre om, hvordan fisken skal fileteres.”

Det er god praksis at udhæve de læringsmål som alle i deltagergruppen har fælles, og ud fra dem tilrettelægge fælles aktiviteter. Deltagerne får herved et godt kendskab til hinanden, og der bliver skabt et befordrende læringsmiljø.

5.3 Tivoli, Københavns Sprogcenter

Uddrag af kursisternes vurdering af kurset:

”Alle på nær én gav udtryk for at det ikke var noget problem med et så blandet hold, da de alle har fælles behov. Sidst men ikke mindst var de glade for at de havde lært hinanden bedre at kende, og at de kunne hjælpe hinanden.”

Med udgangspunkt i mål og delmål er det god praksis at afveje hvor meget der kan foregå i hele gruppen, hvilke samarbejds-par eller undergrupper der kan etableres, og hvor det er hensigtsmæssigt at differentiere i forhold til niveau og individuelle mål.

Det kan i forhold til nogle mål være god praksis at etablere undergrupper af deltagere der er sprogligt homogene i forhold til én færdighed, fx mundtligt sprog, hvis målet er at diskutere og beslutte noget på dansk.

De samme deltagere kan indgå i andre undergrupper eller par når målet er et andet, fx interviewe en arbejdskollega om en specifik arbejdsopgave eller løse en opgave. Her kan den sprogligt stærke eksempelvis hjælpe med at formulere input fra en anden deltager der fagligt er mere kvalificeret.

På den måde kan der opstå læringssynergier mellem deltagere med forskellige kvalifikationer.

5.4 Ålholmskolen, Sprogcenter Nordsjælland

Uddrag af observationsdagbog fra den 26.maj:

”Underviser planlægger en fælles opgave til hele holdet og danner to eller tre undergrupper, afhængig af emne; grupperne får forskellige opgaver.

Begynderne: En gruppe arbejder med tidsangivelse. Når en af dem kan sige hvad klokken er, så bevæger de sig hen til en anden gruppe der arbejder med en læseopgave.

De gode: Nogle kan læse bedre end andre, men de kan ved fælles hjælp læse teksten og ved fælles hjælp løse opgaven. De skal efterfølgende ved en fremlæggelse i plenum begrunde hvorfor de har valgt at løse opgaven på den måde de har.

Opgaven handler om rengøringsmaterialer og rengøringsmidler, så det som den gode gruppe fremlægger, er relevant for alle deltagere. Dermed er der et lytteformål for de deltagere der ikke har løst opgaven.”

Det anbefales at skifte mellem aktivitetstyper så læringsrummet opleves dynamisk. Det er ikke mindst vigtigt for de forløb hvor deltagerne skal følge danskundervisningen efter en arbejdsdag.

Det er også god praksis at sørge for aktiviteter der varierer og repeterer stof, så der bliver mulighed for at tilegne sig stoffet ad flere veje.

5.5 Skagerrak Fiskefabrik, AOF Hjørring Daghøjskole

Dagens program, som er det samme program der benyttes på hver kursusgang:

- 1.Hvad har du lavet i dag?
- 2.Den lille bog (deltagerne har her en lille bog med på arbejde, hvori de noterer daglige sproglige observationer fra arbejdspladsen)
- 3.Nyt fra tavlen (ved indgangen til arbejdspladsen er der en opslagstavle hvor diverse kollektive beskeder fra arbejdspladsens ledelse, TR m.m. sættes op – evt. nye relevante beskeder gennemgås)
- 4.Repetition af 'fiskedansk'
- 5.Nyt 'fiske-dansk'
- 6.Repetition af almen dansk
- 7.Nyt almen dansk.

Det er væsentligt at overveje:

- Hvilke aktiviteter der skal være lærerstyrede, og hvorfor
- Hvilke aktiviteter der skal/kan være deltagercentrerede, og hvorfor.

Af eksempler på aktivitetstyper kan nævnes:

- Lærerstyrede aktiviteter
- Oplæg af underviser
- Oplæg fx fra gæstelærere
- Holdundervisning: samtale - diskussion
- Lytteopgaver
- Udtaletæring

Tre eksempler på undervisningsaktiviteter:

1.Hver kursist udstyres med en meget lille notesbog som kan rummes i en brystlomme på arbejdstøj, kittel eller skjorte. I bogen noterer kursisten i løbet af ugen danske ord og vendinger som de ikke har forstået. I undervisningen gennemgås hver kursists noter, og ord og vendinger forklares og eksemplificeres.

2.Arbejdssituationen på fabrikken er i overvejende grad at medarbejderne står ved et transportbånd eller maskine, hvor en linjefører har ansvaret for en række maskiner som gennemfører en bestemt opgave. Den kommunikation der foregår mellem linjefører og medarbejder, har karakter af "kommandoer" eller "ordrer", som gives i arbejdssituationen, hvor der samtidig er relativt meget støj. Kursisterne har derfor brug for at kunne høre og forstå en kort besked som gjaldes ud over båndet.

Underviseren forsøger i undervisningen at genskabe denne situation ved at få kursisterne til at gennemføre interaktioner hvor de illuderer at stå ved maskinen, og hvor underviseren giver de forskellige beskeder som en linjefører kan give ved forskellige linjer eller maskiner. Kursisterne skal derefter forklare hvad kommandoen betyder, hvorfor den kommer, og hvilken konsekvens det skal have for arbejdet.

3.Det er ikke altid muligt at flytte undervisningen ind i produktionen eller ind på arbejdsområdet fx pga. hygiejneregler, støj eller pladsmangel. For alligevel at bringe autenticiteten ind i undervisningssituationen benytter underviseren fotos af arbejdssituationer, maskiner, linjer eller lignende for at sikre sig at kursisterne forstår hvilken arbejdssituation der er tale om.

5.6 Deltagercentrerede aktiviteter

- Problemløsningsopgaver i grupper/par/individuel
- Case-baserede aktiviteter
- Miniprojektarbejder og fremlæggelser
- Summegrupper
- Læseopgaver
- Skriveopgaver
- Lytteopgaver
- Udtaletæring.

6.0 Materialer og opgaver

Udarbejdelsen af undervisningsmaterialer skal tage udgangspunkt i autentiske materialer (jf. sprogbehovsindsamlingen).

Autentiske tekster forstås bredt som:

1. Mundtligt sprog, fx dialoger, instruktioner, beskeder
2. Skrevne tekster, fx skemaer, instruktioner, beskeder og informationer
3. Billedmaterialer (fotos, video).

For kurser hvor deltagerne er i arbejde, er de forskellige materialer let tilgængelige. For jobafklarende forløb er det god praksis at bruge materialer der eksemplificerer det eller de relevante jobområder der afklares i forhold til.

Det er god praksis ud fra dette materiale at tilrettelægge emneområder med forskellige aktiviteter og opgaver der tager udgangspunkt i sprogbehov. Det kan fx være med fokus på at læse og udfylde relevante skemaer eller samarbejde i mindre grupper om dialoger fra relevante arbejdssituationer, afprøve dem, optage dialogerne på video osv.

6.1 Eksempel på mundtligt sprog

Tivoli, Københavns sprogcenter

Uddrag af dialog mellem rengøringsleder og rengøringsassistent, udarbejdet på baggrund af observation af dialoger i arbejdssituationer og fotos.

G: "Du skal være rar at tage toiletterne ved koncertsalen i dag. Der er mange syge, så jeg har brug for dig dér."

A: "Skal jeg gå derhen nu?"

G: "Nej, du må gerne tage Den flyvende kuffert først. Den ligger ved siden af Mamma Mokka

A: Jeg ved godt hvor den er. Jeg har været der før. "

G: "Det er fint. Når du er færdig med Den flyvende kuffert, kan du bare gøre toiletterne rene. Jeg kommer lige over til dig og hører hvordan det går."

6.2 Eksempel på skrevne tekster

Amager Psykiatriske Hospital: Vestegnens Sprog- og Kompetencecenter. Klip fra et autentisk materiale:

Dokumentation af rengøringsopgaver ud over almindelig rengøring i træningskøkken. For perioden uge: til og med uge: 200.

Emne	Frekvens	Ugedag	VagtUge
Afkalkning af kaffemaskine	1 gang pr. uge	Mandag	DAG
Opvaskemaskine, indvendigt	Hver 4. uge	Tirsdag	DAG
Ovn, indvendigt	Hver 4. uge	Tirsdag	DAG
Madkøleskab, indvendigt	1 gang pr. uge	Onsdag	DAG
Mikroovn, indvendigt	1 gang pr. uge	Fredag	DAG

Det er god praksis at arbejde med grammatik, ordforråd og faste udtryk, der er tæt forankrede til det arbejdsrelevante delemne/mål. Der udarbejdes opgaver til fx udtale og grammatik der bygger på de tekster der anvendes.

6.3 Amager Psykiatriske Hospital: Vestegnens Sprog- og Kompetencecenter

Eksempel på skriftlige beskeder

Skriv en besked: Patienten er udskrevet, men værelset er ikke gjort rent.

Brug fx:

”Det beklager jeg”

”Jeg sender en over for at gøre værelset rent straks/om en time/i morgen”

”Med venlig hilsen”

Eksempel på grammatiske øvelser i relation til sprogbehov

Personlige pronominer:

Skal det være: han – ham – hans / hun – hende – hendes/ de – dem – deres

1. Jeg har ringet til Kostline, men _____ svarer ikke
2. Kasserne med frugt er kommet. _____ står i køkkenet.
3. Patienten i nr. 7 er udskrevet. _____ skal hjem i dag.

6.4 Ålholmskolen, Sprogcenter Nordsjælland

Eksempel på udtaleøvelser:

Spørgsmål og svar fra arbejdssituationer. På baggrund af autentisk tekst om rengøringsmidler og dialoger om rengøringsmidler afsluttes med udtaleøvelser: De øves først i par og ”fremlægges” derefter i plenum.

Rengøringsmidler

Spørgsmål	Svar
1. Hvor bruger du universalrens?	Jeg bruger universalrens til gulve
2. Hvad bruger du til fliser?	Jeg bruger sanitetsrens nr. 4
3. Hvad bruger du til at vaske toiletet med?	Indvendigt bruger jeg toiletrens nr. 6, udvendigt bruger jeg sanitetsrens nr. 4

6.5 Eksempel: Forstå din lønseddel

En gennemgang af en medarbejders lønseddel kan være afsæt for en god drøftelse af arbejdsmarkedsrelaterede emner som både retter sig mod den konkrete arbejdsplads og mod arbejde i Danmark generelt.

Vær opmærksom på at det for kursisterne kan være grænseoverskridende at have en virksomhedsrepræsentant til at være gæstelærer på en lektion hvor man gennemgår punkterne på lønsedlen.

6.6 Eksempel: Støvsug opslagstavlen

Når kurser gennemføres på virksomheden, har underviseren mulighed for forud for hver kursusgang at gennemse opslag som er slået op på opslagstavlen siden sidste kursusgang. Disse opslag kopieres og bruges som udgangspunkt for sprogindlæring og samtale på kurset. Ofte har kursisterne forstået dele af opslaget, men ikke det hele; arbejdet hermed giver både nyt sprog og bedre kompetencer til at agere på arbejdspladsen.

7.0 Undervisningsdifferentiering

Det er en central opgave for underviserne at foranstalte aktiviteter som giver de enkelte kursister sproglige udfordringer, så alle får en undervisning som er tilpasset deres aktuelle sprog- og vidensbehov.

Det er derfor vigtigt at differentiere undervisningen så den i videst muligt omfang matcher kursisters forskellige niveauer.

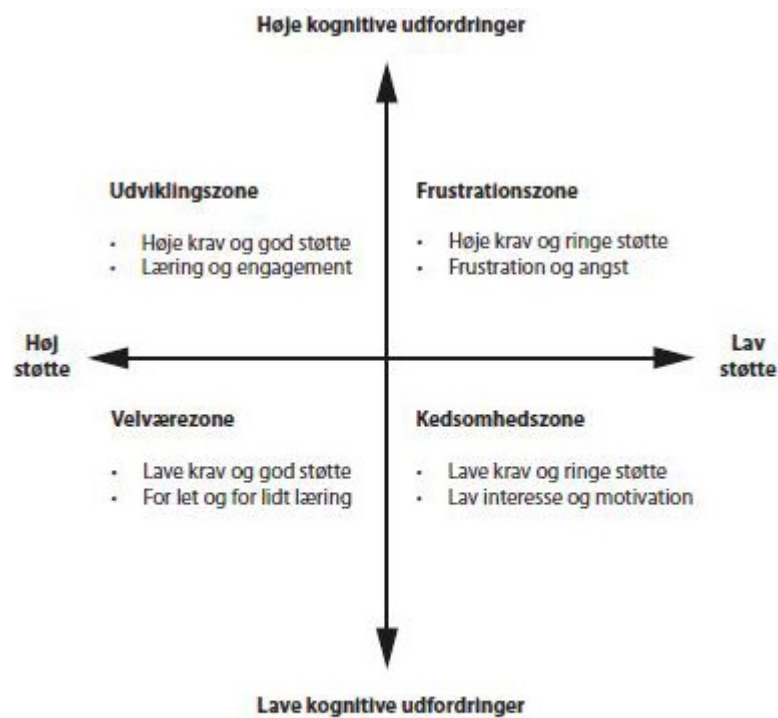
Her kan underviserne med fordel anvende særligt tilpasset materiale som tager hensyn til kursisters individuelle undervisningsbehov.

Også i periodeplanerne og i detailplanerne for den enkelte kursusgang er det vigtigt at underviserne specificerer de individuelle behov. Endelig kan der ved variation i valg af arbejdsformer skabes bedre muligheder for at differentiere undervisningen.

Det er vigtigt – både ud fra indgangstestene og i selve kursusforløbet - at dække den enkelte kursists behov.

7.1 En undervisning som både er udfordrende og støttende

For underviseren gælder det om at foranstalte en sprogundervisning der på en og samme tid er kognitivt udfordrende og psykosocialt støttende. Herved får kursisterne de optimale muligheder for sproglæring.

Figur 1. Vægtning af læringsudfordringer og lærerstøtte. (Efter Gibbons, 2009 og Burns, 2007; baseret på model af Mariani, 1997)

Model fra: Karen Lund 2009: 147.

Hvis undervisningen hverken er sproglæringsmæssigt udfordrende eller psykosocialt støttende, fører det til kedsomhed og ingen læring (jf. Kedsomhedszonen).

Hvis undervisningen byder på høje sproglæringsudfordringer, men der ikke er nogen god psykosocial støtte fra underviseren, så fører det til angst og frustration hos deltageren og dermed til dårlige sproglæringsmuligheder (jf. Frustrationszonen).

En undervisning der tilbyder god støtte, men mangler sproglige og læringsmæssige udfordringer, vil være for let, og den vil derfor ikke føre til læring; men deltageren har det da godt! (Jf. Velværezonen).

En undervisning der derimod både er kognitivt udfordrende, og som støtter deltageren i sproglæringsprocessen, resulterer i højt engagement og gode muligheder for at deltageren bevæger sig videre i sprogudviklingen.

Kilde

Lund, Karen (2009): "Fokus på sproglæring og pædagogiske implikationer for undervisning" (kap. 4) i: Byram, Gregersen, Henriksen, Holmen, Lund, Olsen and Stæhr: "Sprog-fag i Forandring. Pædagogik og praksis". Forlaget Samfundslitteratur.

8.0 Gæstelærere og tolke

Det kan ofte være en god ide at benytte gæstelærere fra virksomheden eller jobcentret på kurset.

Det skyldes ikke mindst, at en gæstelærer kan medvirke til at indfri de vidensmål der er opstillet for kursusforløbet:

- Det giver anledning til at arbejde med fagrelevant indhold og sprog før, under og efter oplægget
- Det er motiverende for deltagerne at fagpersoner er inddraget
- Det bringer afveksling i kursusforløbet
- Aktiv medvirken fra fx virksomhed medvirker til en fælles forståelse for kurset
- Det understreger kursets relevans og autenticitet at andre medarbejdere fra virksomheden medvirker.

8.1 SP Moulding, Sprogcenter Midt

Fra afrapporteringen:

"Har der været benyttet gæstelærere?"

Ja, i flere omgange og med godt resultat:

- Teamleder har undervist i virksomhedens dokumentationssystem og processer
- Kontorassistent i kvalitet
- Kvalitetschefen i kvalitetssikring – ISO systemer".

Gæstelæreroplæg giver anledning til at tilrettelægge mini-forløb med fokus på både indhold og sprog:

- Før oplægget arbejdes med forforståelse, fx brainstorming om emnet, arbejde med fagudtryk, udarbejdelse af spørgsmål til oplægget.
- Under oplægget er der fokus på lytning.
- Efter oplægget arbejdes fx med mundtlige referater, diskussion, fagudtryk osv.

Det kan være nødvendigt at benytte tolke til "tunge" faglige oplæg. På længere sigt kan det være afgørende for deltagernes jobsituation at de har denne mere nøjagtige viden om et emne.

8.2 Vikar-Snuseforløb til social- og sundhedsfagene, Roskilde Sprogcenter

Har der været benyttet gæstelærere?

- Social- og sundhedshjælper om personaleforhold på en typisk arbejdsplads for social- og sundhedshjælpere: Især på plejehjem og i hjemmeplejen
- FOA-repræsentant om tillidsrepræsentation og sikkerhedsforhold.

Formålet har været at give kursisterne en tolket gennemgang af ovennævnte emner, hvilket de aldrig har fået før, for at sikre en præcis forståelse af indholdet.

9.0 Visitation, indgangstest og slutttest

Det er god praksis at underviser visiterer deltagerne sprogligt via en indgangstest.

Indholdet i testen skal tage afsæt i de sprogbehov kursisterne vil have på virksomheden, og testen skal sammen med resultaterne af sprogbehovsanalyserne på virksomheden danne grundlag for opstilling af mål og delmål for undervisningsforløbet. Hvad viser indgangstesten om kursisterne sproglige kompetencer? Hvordan matcher kursisters kompetencer de sprogbehov der er på virksomheden? Hvad skal mål og delmål for kurset så være?

Ud fra indgangstesten afklares det også hvilke individuelle behov kursisterne hver især har.

Som afslutning på kursusforløbet er det vigtigt at der laves en slutttest med samme indhold som indgangstesten. Herudfra kan alle få klarlagt hvilket sprogligt udbytte kursisterne hver især har haft af kurset. Det er en værdifuld information for såvel kursister, undervisere, udbydere og virksomheder.

Uddrag af visitationsskema fra grundkursus gennemført af Vestegnens Sprog- og Kompetencecenter på Amager Psykiatriske Hospital						
SÅDAN GÅR DET (Jeg kan...)	Det mener jeg			Det mener ISS		
	Ja	Næsten	Nej	Ja	Næsten	Nej
3. Jeg kan forstå en mundtlig besked fra min leder		X			X	
4. Jeg kan læse og forstå min lønseddel			X			X
5. Jeg kan læse etiketter på	X					X

rengøringsflaskerne, og ved hvad de skal bruges til						
---	--	--	--	--	--	--

Hvor underviser ikke deltager i visitationerne, bør han eller hun første mødegang gennemføre en indgangstest inden for de færdigheder som er relevante i forhold til sprogbehov på virksomheden. Ved afslutningen på kurset testes de samme færdigheder ud fra samme kommunikative mål, suppleret med andre væsentlige sprogbehov, der er målsat og arbejdet med gennem forløbet.

9.1 Ålholmskolen rengøring, Sprogcenter Nordsjælland

Eksempel på mundtlig indgangs- og sluttet (samtales lydoptages):

- Almene spørgsmål (testlæreren stiller spørgsmålene og noterer hvad kursisten svarer, inkl. fejl)
- Mundtlighed: Fortæl om din jobfunktion (testlæreren noterer hvad kursisten siger inkl. fejl)
- Hvilke redskaber kender du (testlæreren checker ordkendskab ved at spørge "Hvad er det?")
- Hvilke rengøringsredskaber kender du? (Testlæreren sætter kryds)
- Læs og udfyld skabelon fra Hillerød kommunes rengøringservice.

Se også eksempel på indgangstest

Man kan også teste deltagerens mundtlige sprogkompetencer ved fx at lade dem beskrive deres arbejdsdag og deres arbejdsfunktioner. Det giver god mulighed for mere præcist at afklare hvilke sprogbehov den enkelte deltager har, og hvor de mulige vækstpunkter i hans eller hendes sprog ligger.

Q: "Hvad laver du på dit arbejde?"

A: "Jeg arbejder. Først jeg kommer møde kl. 8, så det jeg laver gør rent. Kl. 9 jeg holder pause. Så jeg gør rent igen halvanden time. Så jeg laver frokost. Så jeg afleverer frokost kl. 12 og så jeg holder pause. Så efter pause jeg tager opvask og så det færdigt jeg opvasker, jeg afleverer opvask og afleverer kaffe kl.2 og bagefter jeg mangler rengøring. Jeg færdig med rengøring kl. 15.30, så det stopper min arbejdstid."

Uddrag af analyse

Vækstpotentialer og mulig nærmeste udviklingszone:

På tekstniveau:

Kursisten eksperimenterer med at hierarkisere sit sprog informationsstrukturelt (vha. ledsætningslignende sætninger), og hun vil derfor læringsmæssigt kunne bruge korrektioner og udfordringer til selv at eksperimentere videre med informationsstrukturering og hierarkisering af informationer.

Hun er også klar til at nuancere sine tidsangivelser yderligere.

Syntaks:

I og med kursisten aktivt informationsstrukturerer vha. foranstillede tidsangivelser, er der også potentialer for at hun ved en indsats kan fange og bruge V2-systemet på dansk. Det kræver at hun får det vist, og at der bliver arbejdet konsekvent med det.

Semantiske netværk:

Deltageren kan bruge begrænsede kerneord og –udtryk (substantiver og verber), der vedrører hendes arbejdsfelt: ”jeg laver gør rent”, hvor det ser ud til at hun endnu ikke rigtig har segmenteret betydningen af gør rent; dog også: ”jeg gør rent; holder pause; jeg tager opvask; jeg afleverer opvask, afleverer kaffe; mangler rengøring”; hun kan således både bruge verbet ”gøre rent” og verbalsubstantivet ”rengøring; jeg færdig med rengøring og arbejdstid.”

Der er således tale om et forholdsvis begrænset sprog med tegn på områder hvor der er ret tydelige udviklingspotentialer inden for det fagsprog hun har brug for.

Det kan anbefales at teste fagligt og førfagligt ordforråd ved at interviewe deltagerne mundtligt. Det giver underviser en bedre mulighed for at få indsigt i deltagerens reelle ordkendskab, og dermed hvad der skal arbejdes med i undervisningen.

9.2 Fra rengøringsinstruktion om inventarrengøring fra ISS

”Hvad betyder: Radiator afstøves på vandrette flader?”

”Radiator jeg ved det, så vi har – hvad hedder det – candyfloss [...] Vandrette flader jeg ved det ikke. Der kommer vand[...] Flader?”

Fra skema om dokumentation af rengøringsopgaver ud over almindelig rengøring i træningskøkken. Amager Hospital:

”Hvad betyder Fryseren indvendigt?”

”Fryseren indvendigt, det er min opgave, så der er hele fryseren, så det stopper, og så det isen væk, så vaske det hele, og så det igen jeg begynder. Så det min opgave”

”Hvad betyder Opvaskemaskine indvendigt?”

”Opvaskemaskine indvendigt, så jeg færdig med opvasken, og så jeg tømmer opvasken, så vand, hele jeg vaske, og så igen jeg starter opvasken.”

10.0 Eksempel på analyse af en indgangstest

Se et eksempel på analyse af en indgangstest.

”Q: Hvad laver du på dit arbejde?

A: Jeg arbejder. Først jeg kommer møde kl. 8, så det jeg laver gør rent. Kl. 9 jeg holder pause. Så jeg gør rent igen halvanden time. Så jeg laver frokost. Så jeg afleverer frokost kl. 12 og så jeg holder pause. Så efter pause jeg tager opvask og så det færdigt jeg opvasker, jeg afleverer opvask og afleverer kaffe kl. 2 og bagefter jeg mangler rengøring. Jeg færdig med rengøring kl. 15.30, så det stopper min arbejdstid.”

Teksttype:

Denne deltager kan fortælle hvad hun laver på sit arbejde, og hun kan fortælle om sine arbejdsopgaver ud fra den rækkefølge hun laver dem i.

Hun procesbeskriver vha. tidsadverbialerne ”først, så, kl.9, så efter pause, så det færdigt jeg opvasker, bagefter.”

Deltageren informationsstrukturer således sin forløbsfortælling tidsmæssigt vha. primært så (8 gange), men har altså også en række andre sproglige redskaber til sin rådighed.

”Vækstpotentialer og mulig nærmeste udviklingszone”: Hun er klar til at nuancere sine tidsangivelser yderligere.

Syntaks:

Informationshierarkisering:

Det ser også ud til at deltageren er ved at eksperimentere med at hierarkisere sine aktiviteter vha. ledsætninger: ”og så det færdigt jeg opvasker, jeg afleverer opvask og afleverer kaffe kl.2, svarende til ca.: ”når jeg er færdig med at vaske op, afleverer jeg opvasken og afleverer kaffe”. ”

Vækstpotentialer og mulig nærmeste udviklingszone:

Kursisten eksperimenterer med at hierarkisere sit sprog informationsstrukturelt (vha. ledsætningslignende sætninger), og hun vil derfor læringsmæssigt kunne bruge korrektioner og udfordringer til selv at eksperimentere videre med de udsagn hvor hun er i gang med at udvikle sit sprog. Hun vil også have fornøjelse af sproglige aktivitetstyper der skubber hende videre i arbejdet med at hierarkisere sprogligt.

V2-reglen

Et gennemgående træk i kursistens sætningsopbygning er hendes antagelse om, at S(ubjektet) altid står før V(erbaledet) på dansk.

Vækstpotentialer og mulig nærmeste udviklingszone:

I og med at hun aktivt informations-strukturerer vha. foranstillede tidsangivelser, er der også potentialer for at hun ved en indsats kan fange og bruge V2-systemet på dansk. Det kræver at hun får det vist, og at der bliver arbejdet konsekvent med det.

Semantisk netværk

Deltageren kan bruge begrænsede kerneord og –udtryk (substantiver og verber) der vedrører hendes arbejdsfelt: "jeg laver gør rent", hvor det ser ud til at hun endnu ikke rigtig har segmenteret betydningen af "gør rent"; dog også: "jeg gør rent; holder pause; jeg tager opvask; jeg afleverer opvask, afleverer kaffe; mangler rengøring"; hun kan således både bruge verbet "gøre rent" og verbalsubstantivet "rengøring; jeg færdig med rengøring og arbejdstid."

Vækstpotentialer og mulig nærmeste udviklingszone:

Der er således tale om et lille forholdsvis begrænset sprog med tegn på områder hvor der er ret tydelige udviklingspotentialer inden for det fagsprog hun har brug for.

11.0 Eksempel på indgangstest

Eksempel på indgangstest	
Eksempel 1A	Eksempel 1B
A: "Hej. Jeg ringer til, hvad hedder nu, GD2 Så vi mangler, hvad hed, råkost. Så 20 person. [øh] Er det muligt det kommer 11-tiden?"	A: "Dav jeg ringer til Digevej afdeling A1 eller PE1"
Q: "Ja, det er bare helt i orden"	Q: "Ja"
	A: "Så jeg mangler suppe"
	Q: "Hvor mange portioner?"
A: "OK, tak for hjælpen"	A: "En liter. Vi mangler en liter suppe"
	Q: "Er der andet I mangler?"
	A: "Nej, vi mangler ikke noget. Tak for hjælpen"

Eksempel 2A	Eksempel 2B
A: "Jeg ringer det er PA2 modtagekøkken. Vi har mangler måske, ja det frikadeller.!"	A: "Det er Deria. Jeg ring fra Digevej 110 afdeling PA2. Jeg vi har mangler frikadeller i dag"
Q: "Ok"	Q: "Hvor mange portioner?"
A: "Varm mad, så det vil du sende det til mig"	A: "Det er 20 portioner"
Q: "Ja, hvor mange portioner mangler du?"	Q: "Det er i orden"
A: "JA, 20 portioner PA2. 15 portioner PA1"	A: "Tak. Farvel"
Q: "Ok det skal vi nok. Farvel"	

12.0 Eksempel på sammenligning af indgangs- og sluttest

Se et eksempel på sammenligning af indgangs- og sluttest.

Eksempel på sammenligning af indgangs- og sluttest	
A: Deltager Q: Interviewer	
Optagelse 1	Optagelse 2
A: "Jeg hedder Yiliz. (...) Jeg arbejder et år siden. Så jeg arbejder gøre rent. Og jeg laver frokost. Så opvaske. Så (sukker) jeg gik i skole et år siden, et år."	A: "Jeg hedder Yiliz. Jeg arbejder, jeg starter med arbejdsplads, så næsten 2 år siden. Jeg arbejder PD2. Så nu det lukke afdelingen, så jeg afløse, fast afløse. Hvis der er mangler personal, så jeg arbejder andre steder."
Q: "I Danmark. Altså på sprogskolen?"	Q: "Ja ok. Du er rundt omkring. Hvor længe har du gået i skole?"
A: "På Kigkurren [Kigården]"	A: "Før 1 år"
Q: "På Kigkurren?"	Q: "Er det så sprogskole?"
A: "Ja"	A: "Ja, så jeg gravid. 3 måneder, jeg gå der, så jeg gravid, så bagefter det færdig stoppe skole, så efter født og barsel, så start igen det 7 måneder siden."
Q: "Ja, ja"	Q: "Har du gået i skole i Tyrkiet?"
A: "Og så bagefter det er [Nåbeskole] kun 3 måneder. [øh] Jeg arbejdede kantine, så bagefter 3 timer, så gå på sprogskole. Det er samme Kigkurren. Det, det flytter [øh] Kigkurren."	A: "5 år."
Q: "Ja. Nå det var lige der, da du gik der, de flyttede den måske?"	Q: "Hvor gik du i sprogskole?"
A: "Ja"	A: "Kigkurren"
Q: "Ja. Ja. Hvor længe har du gået i skole i Tyrkiet?"	Q: "Hvor længe har du været i Danmark?"
A: "I 5 år"	A: "11 år siden, ja mange år"
Q: "I 5 år. Og hvor længe har du boet i Danmark?"	
A: "11 år"	
Q: "I 11 år. Ja. OK (...) Hvor gammel er du nu?"	
A: "Jeg er 31"	

13.0 Evaluering

For at sikre opsamling af resultater og holdninger til kurset er det vigtigt at der foretages en evaluering af forløbet.

Slutevaluering kan gennemføres med:

1. Deltagere
2. Projektleder hos udbyder
3. Kontaktperson på virksomheden eller jobcenter
4. Kontaktperson på praktiksted.

At inddrage forskellige målgrupper og forskellige evalueringsmetoder skaber et godt grundlag for at erfaringerne efterfølgende kan anvendes på andre arbejdsrettede danskurser.

Der benyttes en række forskellige metoder til at evaluere kurserne:

- Evalueringsspørgeskema udfyldt af kursister
- Evalueringssamtale mellem underviser og virksomhed
- Treparsamtale mellem underviser, virksomhed og kursist.

13.1 Christel Totalrengøring, Lærdansk Sydvestjylland

”På et kursus har man valgt at benytte samtale samt en smiley-ordning til at evaluere de seks kursister. Midtvejs og til slut i forløbet sætter kursist, underviser og evt. mentor sig sammen og vurderer hvilken smiley der bedst beskriver kursistens sproglige kompetencer inden for en række forskellige områder fx ”at kunne forstå simple instruktioner, også i telefon” eller ”At kunne beskrive sine arbejdsopgaver”.

Det er vigtigt at samle forskellige kilder til evaluering af et undervisningsforløb, da det kan give anledning til dels at justere mål og delmål undervejs i forløbet, dels at synliggøre effekten af kurset for deltagere og virksomheder.

13.2 Arriva, Roskilde Sprogcenter

”Hvis man sammenstiller kilderne: visitationsresultater, informationsudveksling, undervisningsplan med logbog og virksomhedens, deltagernes og underviseres evaluering af fagdansk sproglige og videnskæssige mål, er det mundet ud i et højere niveau end udgangspunktet. Deltagerne har kunnet se målene opfyldt i undervisningen.”

13.3 Løbende evaluering

Man kan med fordel tilrettelægge strukturerede midtvejsevalueringer med alle aktører så det fx bliver tydeligt hvor der har været forbedringer i forhold til deltagernes arbejds-

13.0 Evaluering

situation, eller hvor der skal justeres på mål. Det er bl.a. vigtigt at gennemføre et midtvejsmøde med virksomhedsrepræsentanten således at underviser og virksomhed kan diskutere hvilke fremskridt virksomheden har set blandt kursisterne, og underviseren kan få input til eventuelle justeringer der skal ske i resten af forløbet.

13.4 Vikar-Snuseforløb til social- og sundhedsfagene, Roskilde Sprogcenter

Uddrag af beskrivelse af plan for forløbet

[...]

5. Projektleders løbende samtaler med lærer om afvikling og modtagelse af undervisningsplan og logbog fra lærer
6. Projektleders gennemgang af evalueringsskema med praktikvirksomhedernes praktikkoordinator
7. Lærers gennemgang af evalueringsskema med deltagerne”.

13.5 Evaluering med deltagerne

Med deltagerne kan man tilrettelægge strukturerede midtvejsevalueringer og slutevalueringer. Disse kan gennemføres enten mundtligt eller skriftligt.

Sprogcenter Nordsjælland, fra midtvejsevaluering af grundkursus gennemført på Hørsholm Sygehus

Sæt kryds	Dansk sprog – går det bedre	Ja meget	Ja lidt	Nej
A	Forstå kolleger og ledere			
B	Tale med kolleger og ledere			
C	Tale i telefon			
D	Læse beskeder			
E	Læse etiketter på rengøringsmidler			
F	Læse informationer og opslag			
G	Skrive en besked til kolleger og ledere			

Som en af kilderne til evaluering af et forløb kan man bruge spørgeskemaer. Spørgsmålene skal være enkle og deltagerne godt introduceret til formen. Underviseren må vurdere, om deltagerne har sprog nok til at kunne sige noget meningsfuldt og præcist. Man kan eventuelt overveje at kombinere skriftlig evaluering med brug af symboler som smileys eller lignende som vist i eksemplet nedenfor.

Lokalcentre i Randers Kommune, Randers Sprogcenter

Fra evalueringsplan for SOSU-hjælpere

Ikke godt	Ikke så godt	Godt	Meget godt	Ved ikke
-----------	--------------	------	------------	----------

13.0 Evaluering

1 point	2 point	3 point	4 point	0 point
---------	---------	---------	---------	---------

	Point	Hvordan er det gået
Lytte	3	G: Jeg er blevet bedre, især i telefonen.
	3	F: Jeg forstår historien. Jeg kan godt se ting i computer.
	3	D: (Ikke til stede?)
	3	S: Jeg prøver at lytte til beboerne. Det går bedre.
	4	M: Jeg bliver meget bedre – især til telefon
	3	J: Jeg er blevet god til at lytte og svare på opkald i telefonen, og at lytte til kolleger på arbejde